

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ «ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА»

Законом України від 08.02.2018 р. №2292-VIII [1] ч.1 ст.120 Кримінального Кодексу України (далі – КК) викладено у новій редакції. Відтак, перелік форм прояву об'єктивної сторони цього злочину розширено, доповнено такою формою як «схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства». Ці зміни видаються актуальними і виправданими, оскільки спрямовані на протидію суїцидам, кібербулінгу та його крайньої форми – кібербулліциду в сучасних умовах. Попри в цілому позитивну оцінку криміналізації схиляння до суїциду критичний аналіз цієї новели, дозволяє дійти висновку щодо юридично-технічної недосконалості норми, яка міститься у ст. 120 КК, та необхідності змінення її редакції з метою забезпечення більш повної охорони життя та здоров'я людини від зазначених вище форм прояву.

Виявлені наступні найбільш істотні проблеми законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за доведення до самогубства.

1. Відсутнє загальноприйняте і закріплене у КК визначення базових понять, які утворюють склад цього злочину, а саме: «самогубство» та «доведення до самогубства». Останнє поняття роз'яснюється через способи його вчинення, які зазначені у ч. 1 ст. 120 КК, однак сутність власне «доведення» законодавець не розкриває, не передбачає всіх можливих способів його вчинення, що породжує різноманітне тлумачення цих ознак.

2. Ч. 1 ст. 120 КК містить цілу низку оціночних категорій, які утворюють об'єктивну сторону розглядуваного злочину. Орієнтири до розуміння змісту понять «жорстоке поводження» та «систематичне приниження людської гідності» містяться у п. 28 Постанови ПВС України №21 від 07.02.2003 р. [2]. Поняття інших способів доведення до самогубства є занадто розмитими і неконкретизованими, що вимагає окремого дослідження і з'ясування їх змісту.

3. Вживання терміну «замах на самогубство» як одного з двох альтернативних наслідків доведення до самогубства, видається некоректним, оскільки «замах» є спеціальним кримінально-правовим поняттям, яке закон використовує при визначенні етапів вчинення умисного злочину. Вважаємо, що описуючи результати доведення до

самогубства – наслідки цього злочину – доцільніше використовувати термін «спроба», який загальноприйнято застосовувати у спеціальній медичній літературі. До речі, словосполучення «спроба самогубства» вживалося у статті 99 КК УРСР 1960 р. [3].

4. Особливої уваги заслуговує нова форма прояву об'єктивної сторони злочину, як «схиляння до самогубства, а також інших дій, що сприяють вчиненню самогубства». Законодавець не дає визначення таких понять як «схиляння» та «сприяння» щодо поняття самогубства, не подає переліку способів (проявів) вчинення цих дій, що вимагає розкриття їх криміноутворюючого змісту та встановлення співвідношення із поняттям «доведення».

Дослідження лексичного значення дієслів «схиляти», «сприяти» і «доводити» свідчить про синонімічність цих понять [4, с. 601, 883; 5, с. 336]. Однак поняття «доведення» є більш широким, оскільки охоплює як процес, який складається з певного набору дій, в тому числі схиляння, підштовхування, примушування до самогубства, так і результат таких дій. Отже, «доведення» передбачає закінчену дію, спрямовану на позбавлення потерпілою особою себе життя, що дозволяє кваліфікувати діяння як доведення до самогубства, незалежно від наслідків. Поняття «схиляння» є більш вузьким, воно охоплює тільки процес формування у потерпілого наміру діяти з метою самогубства, тобто це умисний вплив на іншу людину, спрямований викликати (збудити) у неї рішучість вчинити самогубство, а саме: переконати, умовити, примусити і, в кінцевому підсумку, спонукати її до самогубства. Разом із тим, «сприяння» – це участь у самогубстві шляхом створення відповідних умов для реалізації наміру позбавити себе життя, надання допомоги в цьому порадами, вказівками, поданням інформації, засобів або знарядь, чи усуненням перешкод до здійснення самогубства. Вважаємо недоцільним поєднання у диспозиції ч. 1 ст. 120 КК України цих вище названих форм прояву об'єктивної сторони злочину, які є близькими за змістом але відрізняються різними способами реалізації та потребують свого детального визначення.

Вирішити цю проблему можна двома шляхами. Один, запропонований у проекті Закону України №7020 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту прав і свобод дітей» від 08.08.2017 р. і полягає у самотійній криміналізації схиляння до самогубства, яка передбачена окремими статтями, а саме – ст. 120 КК України «Доведення до самогубства» в новій редакції, ст. 120-1 КК України «Схиляння до вчинення самогубства або сприяння здійсненню самогубства», ст. 120-2 КК України «Організація діяльності, пов'язаної з схилянням особи до вчинення самогубства» [6]. Другим, на наш погляд, більш вдалим способом вдосконалення норм про відповідальність за формування суїцидального наміру, є її передбачення в межах діючої ст. 120 КК

України, шляхом розмежування всередині категорій «схиляння», «сприяння» і «доведення», із казуїстичним викладом диспозицій відповідних норм, в яких був би зазначений максимально повний перелік злочинних діянь, наслідками яких стало самогубство або спроба його вчинення, з встановленням покарання за вчинення кожного з них за принципом посилення його суворості, враховуючи і кваліфіковані види цих діянь.

Крім цього, вважаємо доцільним змінити назву статті з «Доведення до самогубства» на «Примушування до самогубства», об'єднавши всі форми суспільно-небезпечної поведінки, яка провокує самогубство, під родовим терміном «примушування», а також доповнити статтю 120 КК України приміткою, в якій подати понятійно-категоріальний апарат, що обслуговує це поняття і розробити відповідні дефініції.

Література

1. Про внесення зміни до статті 120 Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства: Закон України №2292-VIII від 08.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2292-19>

2. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>

3. Кримінальний кодекс України від 28.12.1960 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html

4. Словник української мови: в 11 т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Том 9, 1978.

5. Словник української мови: в 11 т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Том 2, 1978.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав і свобод дітей: Проект Закону України №7020 від 08.08.2017 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>

УДК 343.61:340.5(4)(043.2)

Сотула О. С., д.ю.н.,
Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна

ТЕРМІНИ «ЗАВІДОМІСТЬ» ТА «ДОСТОВІРНІСТЬ» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Норма, передбачена пунктом 2 частини другої статті 115 КК України фактично містить в собі не одну, а дві обставини, що обтяжують умисне вбивство. Це, по-перше, вбивство малолітньої дитини, по-друге, вбивство жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності [1].